

Remissvar: En ny beredskapssektor

Svemin är branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige. Svemin representerar cirka 60 företag med drygt 15 000 anställda inom produktion, prospektering och teknik. Medlemsverksamheterna förekommer i hela landet. Metallgruvorna är lokaliserade till norra Sverige och Bergslagen medan kalkstensfyndigheterna främst finns på Gotland.

Svemin tackar för möjligheten att svara på remitterat delbetänkande, SOU 2024:19 "En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap. Metall- och mineralförsörjning som insatsvara till industri, vattenrening och jordbruk behöver beaktas i ett beredskapsperspektiv. En väl fungerande mineral- och metallindustri i så väl fredstid som vid kris och krig är därför viktigt att säkerställa. Sverige som EUs största gruvnation har även en central roll gällande EUs försörjningsberedskap. Svemin välkomnar därför förslaget att en beredskapssektor för industri, bygg och handel tillskapas.

Svemins huvudsakliga synpunkter

- Svemin delar utredningens bedömning om behovet av en myndighet med ansvar för industripolitiska frågor – även i fredstid. Avsaknad av sådan myndighet leder till bristfälliga analyser inför beslut som påverkar industrins konkurrenskraft och möjlighet att verka i Sverige, och i förlängningen Sveriges motståndskraft i kris och krig.
- Svemin tillstyrker förslaget att en ny sektor för industri, bygg och handel tillskapas och att Tillväxtverket utses till sektorsansvarig myndighet. Svemin vill samtidigt påtala att den myndighet som regeringen utser behöver erforderliga resurser för att kunna utveckla verksamheten, bygga kompetens och säkerställa sekretess.
- Svemin tillstyrker förslaget att Tillväxtverket utses till beredskapsmyndighet enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap med ansvar för beredskapen inom industri och handel med förbehåll att myndigheten tillskapas erforderliga resurser.
- Svemin tillstyrker förslaget att Sveriges geologiska undersökning (SGU) utses till beredskapsmyndighet enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap och inordnas i sektorn industri, bygg och handel.
- Stärk SGUs kompetens genom att möjliggöra myndighetens medverkan i forskning om exempelvis kritiska metaller och mineral.
- Svemin tillstyrker förslaget att Boverket utses till beredskapsmyndighet enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap och inordnas i sektorn Industri, bygg och handel. Boverket bör samtidigt få i uppdrag att se över hur regelverket för byggande under kris, krig eller förhöjd beredskap kan anpassas.

- Svemin delar utredningens analys att den övergripande ansvarsstrukturen och formerna för hur den nationella byggnads- och reparationsberedskapen ska se ut behöver utredas vidare.
- Alternativet om utrikeshandel som egen beredskapssektor bör utredas vidare.
- Svemin delar utredningens analys att ansvaret för kemikalieförsörjningen bör lösas skyndsamt och att frågan måste analyseras vidare. Kemikalieförsörjningen har stor betydelse för svensk beredskap brett över samtliga sektorer. Inte minst för producenter av metaller och mineral.
- Metaller och mineral behöver i högre utsträckning beaktas som samhällsviktiga råvaror. För att Sverige ska kunna utveckla resilienta värdekedjor från råvaror till produkt behöver Sverige till högre grad skydda malm potentiella områden och säkerställa att det fortsatt går att leta och sedermera utvinna dessa metaller och mineral om en lönsam fyndighet hittas. Områden utpekade som riksintresse för värdefulla ämnen och material bör inte kunna upphävas eller tas i anspråk för annat ändamål utan en föregående analys av områdets värde för försvarsberedskap

En myndighet med ansvar för industripolitiken – även i fredstid

Svemin delar utredningens bedömning att det finns behov av en myndighet som har ett generellt och långsiktigt uppdrag att bidra med kunskap om och föreslå åtgärder för att stödja industrins omvandling, utveckling och robusthet samt att stärka Sveriges konkurrenskraft och produktivitet, på nationell nivå såväl som på EU-nivå.

Det har under lång tid saknats en myndighet med tydligt utpekat ansvar för industripolitiska frågor och med uppgift att bevaka industrins förutsättningar även i fredstid. Avsaknad av sådan myndighet leder till bristfälliga beslutsunderlag och konsekvensanalyser vid förhandlingar om EU-lagstiftningar som kan komma att påverka industrins konkurrenskraft eller till och med möjligheter att verka i Sverige. En stark konkurrenskraftig industriell bas i Sverige stärker Sveriges motståndskraft vid kris och krig. Svemin ser därmed positivt på förslaget men vill betona att resurser för detta kommer att krävas – inte minst ett behov av kompetensuppbyggnad gällande industriell verksamhet.

En ny beredskapsmyndighet för industri, bygg och handel

Svemin tillstyrker betänkandets förslag om att en ny beredskapssektor för industri, bygg och handel tillförs förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Svemin delar även utredningens analys att den övergripande ansvarsstrukturen och formerna för hur den nationella byggnads- och reparationsberedskapen ska se ut ska utredas vidare. I den frågan behöver det fortsatta arbetet ta hänsyn till att industriföretagens bygg- och reparationsresurser utgörs av så väl egna resurser som underleverantörer, i många fall specialiserade underleverantörer, vilket måste beaktas då frågan om industrins behövliga kompetenser och förmågor hanteras i framtagning av den övergripande ansvarsstrukturen och formerna för den nationella byggnads- och reparationsberedskapen. Det är heller inte ovanligt att industrin anlitar specialiserade underleverantörer från en internationell marknad.

Tillväxtverket utses till beredskapsmyndighet

Svemin tillstyrker förslaget att utse Tillväxtverket till beredskapsmyndighet med ansvar för industri och handel med förbehåll att myndigheten tillskapas erforderliga resurser för att bygga kompetens, och utveckla verksamheten. Svemin vill påtala att det sannolikt kommer att krävas omfattande arbete för att Tillväxtverket skall kunna bygga upp en välfungerande organisation som axlar den rollen. Samverkan med företag och branschorganisationer behöver byggas upp redan under uppbyggnadsfasen och nödvändig sekretesshantering behöver säkerställas. Svemin delar även utredningens analys att samverkan med Kommerskollegium, och andra relevanta myndigheter kommer att vara nödvändig.

Vidare delar Svemin utredarens bedömning att en myndighet ska kunna utföra uppgiften under såväl fredstida kris, höjd beredskap som ytterst krig. Myndigheten ska besitta relevant kompetens och under normala omständigheter ha ansvaret för sakområdena inom den samhällsviktiga funktionen, dvs. det bör uteslutas att beredskapsansvaret ska ges till en myndighet som inte har ansvaret i fredstid. Likaså delar Svemin utredningens analys gällande reparationsberedskap att Tillväxtverket, "till dess att den övergripande ansvarsstrukturen och formerna för en sådan beredskap har beslutats, ansvarar för de delar av reparationsberedskapen som kopplar till industri och handel samt de eventuellt övriga delar av reparationsberedskapen inom denna beredskapssektor som inte kan sägas höra till samhällsfunktionen bygg och anläggning".

Svemin stödjer betänkandets analys att Tillväxtverkets ansvarsområden behöver renodlas. Frågor som rör andra myndigheters kärnuppgifter, men som idag hanteras av Tillväxtverket, behöver föras över till de myndigheter som ansvarar för respektive sakområde. Dock behöver Tillväxtverket få tillräckligt med resurser för att kunna bevaka industrins och handels förutsättningar (se närmare under Svemins övriga synpunkter).

Sveriges geologiska undersökning utses till beredskapsmyndighet

Svemin tillstyrker förslaget att Sveriges geologiska undersökning (SGU) utses till beredskapsmyndighet och inordnas i sektorn Industri, bygg och handel. SGU hanterar redan idag säkerhetsklassad information rörande marin miljö och grundvatteninformation, men behöver bygga upp kompetens och säkerhetskultur inom området mineralförsörjning. Kunskap om Sveriges mineralpotential och behov av metaller och mineral som insatsvara till industrins försörjningsberedskap behöver förstärkas, inklusive kunskap om möjliga handelsstörningar. Samverkan mellan SGU, Kommerskollegium och Tillväxtverket kommer att vara nödvändig och hantering av säkerhetsklassad information mellan myndigheter och mellan företag och myndighet måste säkerställas. Tillräckliga resurser för arbetet behöver allokeras.

SGU:s kärnuppdrag är att tillhandahålla geologisk information för samhällets behov, verka för ett hållbart nyttjande av landets mineralresurser samt främja hållbar tillväxt och företagande inom mineralsektorn. Statskontoret har i en genomlysning av myndigheten¹ bedömt att det finns en risk att SGU får svårt att tillgodose samhällets behov av geologisk information framöver då myndigheten under lång tid skurit ned på resurserna till insamlingsverksamheten,

¹ Statskontoret 2023:1, Myndighetsanalys av Sveriges geologiska undersökning

det vill säga den grundläggande uppgiften att samla in, analysera och tillgängliggöra geologisk information. Nedprioritering av kärnverksamheten har lett till att myndigheten förlorat kompetens inom området. Svemin delar Statskontorets analys att det kan vara svårt för myndigheten att på nytt bygga upp expertkompetens som den förlorat. En återuppbyggnad av denna kompetens är dock nödvändig för att SGU ska kunna tillhandahålla information och analyser nödvändiga för beredskapsarbetet.

Svemin delar Statskontorets analys att SGU har fått en allt viktigare roll på mineralområdet till följd av utvecklingen i omvärlden. Likaså delar Svemin betänkandets analys om behov av systematiskt arbete att samla in geologisk information och att bygga upp en kunskapsbas över samhällsviktiga råvaror. Likaså stödjer Svemin slutsatsen om behovet av att Sverige även utvecklar nya metoder för utvinning och vidareförädling av strategiskt viktiga mineral för att minska beroendet av import från geopolitiskt problematiska områden. Svemin delar därmed betänkandets slutsats att geologisk forskning samt forskning om metoder för utvinning och vidareförädling bör prioriteras. SGU:s forskningsanslag behöver stärkas, alternativt behöver ett forskningsfinansierande myndighet beakta de forskningsbehov som SGU identifierar för geovetenskaplig forskning så att medel för detta avsätts. Svemin ser det dock också som nödvändigt att SGU till större grad har möjlighet att bedriva egen forskning för att erhålla och upprätthålla nödvändig kompetens inom SGU:s expertområden. SGU kommer exempelvis inte att kunna erhålla adekvat kompetens inom för Sverige nya forskningsområden som utvinningstekniker av kritiska råvaror utan att själv aktivt kunna delta i projekt. För att SGU ska kunna göra relevanta analyser gällande försörjningsberedskap för kritiska råvaror behöver SGU således kunna följa och förstå forskningsfronten i frågan. Svemin föreslår instruktionsändring som legitimerar att SGU:s personal *till del* även ska bedriva forskning av relevans för myndigheten.

Boverket utses till beredskapsmyndighet

Svemin tillstyrker förslaget att Boverket utses till beredskapsmyndighet och inordnas i sektorn Industri, bygg och handel. Företagen inom bygg- och anläggningsbranschen är mycket viktiga för svensk krisberedskap och totalförsvaret. Effekterna av klimatförändringar kommer också öka behovet av en väl fungerade förmåga att möta risker för exempelvis skred och erosion. Rysslands krig mot Ukraina har också belyst nödvändigheten med beredskap och förmåga att reparera nödvändiga anläggningar som exempelvis vattenförsörjningssystem, sjukhus och elförsörjning till rimlig funktionalitet. Boverket ansvarar idag för frågor om byggd miljö, hushållning med mark- och vattenområden, fysisk planering och byggande och förvaltning av bebyggelse. Dock har myndigheten inget företagsfrämjandeuppdrag och en ökad samverkan med branschen för att bygga upp kunskap om försörjningsbehov och försörjningsförmåga behöver etableras. Svemin instämmer i betänkandets analys att företagens perspektiv behöver integreras redan under organiseringen av beredskapsverksamheten. På vilket sätt industriföretagens egna bygg- och reparationsresurser, samt de ofta specialiserade underleverantörer som industriföretagen använder i fred, särskiljs från den "allmänna" byggnads- och reparationsberedskapen som omnämns i betänkandet behöver klargöras för att inte riskera att den förmåga dessa resurser utgör "bokförs dubbelt" i ett totalförsvarsperspektiv.

Som tidigare anförts behöver ansvarsstrukturen och formerna för den nationella byggnads- och reparationsberedskapen utredas vidare. Svemin instämmer i betänkandets bedömning att ansvaret för byggnads- och reparationsberedskapen inom samhällsfunktionen bygg- och anläggning som ett första steg bör ingå i Boverkets ansvar. Det är också viktigt att Boverket får i uppdrag att se över hur regelverket för byggande under kris, krig eller förhöjd beredskap kan anpassas. Det är sannolikt att tillfälliga industribyggnader eller anläggningar behöver uppföras för att ersätta skadade byggnader och anläggningar kan på kort varsel behöva ändras för att produktion ska kunna ställas om. I ett sådant läge finns det inte tid för ett normalt bygglovsförfarande.

Tillväxtverket utses till sektorsansvarig myndighet

Svemin tillstyrker att Tillväxtverket utses till sektorsansvarig myndighet för en ny beredskapssektor för industri, bygg och handel.

Det kommer att vara en stor utmaning för myndigheten att axla rollen som sektorsansvarig myndighet och samtidigt bygga upp branschspecifik kompetens. Det är därför nödvändigt att myndighetens roll och kärnuppgifter renodlas och att erforderliga resurser tilldelas. Det är även av stor vikt att förmågan att hantera information inhämtad från företag och andra myndigheter säkerställs och att myndigheterna kan garantera nödvändig sekretess.

Övervägande om ytterligare åtgärder för en ökad försörjningsberedskap

Svemin delar utredningens övervägande om behovet att utreda beredskapssamordning gällande i Sverige verksamma försvarsföretag.

Svemin stödjer betänkandets övervägande att samhällsfunktionen utrikeshandel bör stärkas. Alternativet om utrikeshandel som egen beredskapssektor bör utredas vidare. Svemin delar betänkandets bedömning att Kommerskollegium bör utses till beredskapsmyndighet för utrikeshandeln.

Kemikalieförsörjning har stor betydelse för svensk beredskap och frågan är relevant för samtliga beredskapssektorer. Svemin delar utredningens analys att ansvaret för kemikalieförsörjningen bör lösas skyndsamt och att frågan måste analyseras vidare.

Svemins övriga synpunkter

Den myndigheten som ges ansvar för industripolitiken bör ges bemyndigande att överklaga beslut som berör användning av mark och vatten, eller möjlighet att begära en politisk prövning. Sverige behöver säkerställa att industriell verksamhet kan utvecklas och att såväl industriell infrastruktur, möjlighet att nyttja inhemska råvaror som malm och skog, tas i beaktning vid nationell planering och vid skydd av natur.

För att Sverige ska kunna utveckla resilienta värdekedjor från råvaror till produkt behöver Sverige till högre grad även skydda malmpotentiella områden och säkerställa att det fortsatt går att leta och utvinna dessa metaller om en lönsam fyndighet hittas. Svemin delar betänkandets analys att det idag finns risk att tillgången till fyndigheterna förstörs genom

konkurrerande verksamhet som omöjliggör en framtida utvinning. Ekonomiskt lönsamma fyndigheter är förhållandevis få, mycket svåra att hitta och kräver specialkunskap och stora kapital att utveckla. Idag saknas kunskap och förståelse för detta även om frågan till viss del har belysts inom arbetet med förordningen om kritiska råvaror. Svemin ser allvarigt på att malm- och mineralpotentiella områden idag inte beaktas i tillräcklig hög grad vid tillskapandet av nya naturreservat eller nationalparker, vilket på sikt försämrar Sveriges industriella motståndskraft i kris och krig och även Sveriges motståndskraft för geopolitiska påtryckningar. Den myndighet som ges ansvar för industripolitiken behöver därmed bygga upp kompetens och få tillräckligt stort mandat för att tillse att industripolitiken och Sveriges beredskap även beaktas i beslut om användning av mark och vatten. Metaller och mineral behöver i högre grad beaktas som samhällsviktiga råvaror (jämför kapitel 4.5). Tillgång till metaller och mineral är en förutsättning för att stärka EU:s industriella och strategiska oberoende. Betänkandet påtalar att det inte bara är så kallade kritiska metaller och mineral som behövs för att klara av klimatomställningen till ett fossiloberoende samhälle utan också tillgång till basmetaller och järnmalm. Likväl behövs kalk som insatsvara till stålproduktion, vattenrening, cementproduktion mm. Uppvärdera riksintresset för värdefulla ämnen och material för att säkerställa adekvat skydd. Områden utpekade som riksintresse för värdefulla ämnen och material bör inte kunna upphävas eller tas i anspråk för annat ändamål utan en föregående analys av områdets värde för försvarsberedskap. Lag (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar avser att hindra utländska direktinvesteringar i svensk skyddsvärd verksamhet. Prospektering, utvinning, anrikning eller försäljning av kritiska råvaror eller av metaller eller mineral som är strategiskt viktiga för Sveriges försörjning omnämns som skyddsvärd verksamhet i denna lag.

Stockholm, [datum som ovan]

Maria Sunér

VD Svemin

Katarina P Nilsson

Ansvarig Fol och råvarupolitik, Svemin